

Флейта сяо. Аспект сакрального в китайській традиційній музиці

Денис Гаджоса (Київ)

Флейта сяо (簫 *xíāo*), як окремо взятий культурно-релігійний феномен, її історичне та духовне місце у спадщині традиційної китайської культури, є новою темою для західної та української наук.

Вона перебуває на перетині кількох дисциплін: основним чином – релігієзнавства (історії релігій, філософії релігій, джерелознавства) та культурології (зокрема мистецтвознавства – музикознавства). Тому потребує комплексного, міждисциплінарного (релігієзнавчо-культурологічного), компаративного підходу у її вивченні. Передусім це стосується реконструкції нотного письма сяо та реставрації її репертуару, аналізу та відновлення стародавнього музично-релігійного контексту загалом. Серед низки важливих питань можна зосередити увагу на проблемі сакрального.

У китайській культурі з найдавніших часів музична діяльність (音樂 *yīnyuè*) була практикою священною, нарівні з ритуалом (禮 *lǐ*), нерозривно пов'язаною з релігійним культом. І на перших порах вона була невіддільною від нього, разом вони утворювали майже єдину сутність – «ритуал-музику» (禮樂 *lǐ-yuè*). Таке відношення найбільш виразно проглядається у конфуціанській традиції [論語 *LúnYǔ*, 季氏 *Jì Shì* : 2], яка намагалася наслідувати так званій «шлях давнини» (道古 *dào gǔ*). Адже для стародавніх музика – це елемент «Космосу», вона перебуває у відповідності до принципів Неба та Землі, втілюючи їхню єдність. Так, у одній із найдавніших пам'яток китайської писемності – книзі «І Цзин», джерелі Західної Чжоу (西周 *Xī Zhōu*, 1046 – 771 рр. до н.е), читаємо: «{Триграмми – авт.} «Грім» (雷 *léi*) та «Земля» (地 *de*) утворюють «Ю» (豫 *yù*). {У відповідності до цього – авт.} правителі давнини створили музику (樂 *yuè*)...» [易經 *Yì Jīng*, 豫 *Yù* : 1]. Музичне мистецтво у своїй основі спиралося на сталі світоглядні підмурки. Серед них можна виділити наступні: I. Трискладовість; II. Природність (自 *zì*); III. Етичність (德 *dé*). Кожен із зазначених елементів взаємозалежав, взаємодоповнював та тісно переплітався один з одним.

I. Так, одночасно теорія і практика, будучи втіленням священного, базувалися на трьох складових/опертях: 1) «12 лю»

(十二律shí'èr lǜ) та «6 акордів» (六律liù lǜ); 2) «п'ять тонів» (五聲wǔ shēng), які склали пентаметру (китайську пентатоніку : 宮gōng, 商shāng, 角jué, 徵zhǐ та 羽yǔ); 3), «вісім звучань» (八音bā yīn) – вісім типів музичних інструментів (залежно від матеріалу виготовлення) [風俗通義Fēngsú Tōngyì, 聲音ShēngYīn : 4].

II. Вкрай важливим елементом традиційної музики та, мабуть, найбільш емкісним є «природність». Вона виразно простежується у традиційній китайській музиці, втілюючись у репертуарі та засадах виконання багатьох інструментів, у тому числі флейти сяо. «Природна музика» - це така, що наслідує природу. Читаємо: «{Музика - авт.} була виконана людьми, і співзвучна (徵zhēng) Небу (天tiān)... тривала (行xíng, досл. текла, йшла)» відповідно до благочестя (禮lǐ) та праведності (義yì), була пройнята (建jiàn) Великою Чистотою (太清tài qīng). Досконала музика (至樂zhìyuè), {навіть - авт.} будучи справою людей – відповідала (підкорювалась) 順shùn) принципам Небес (天理tiān lǐ), рухалась відповідно до п'яти чеснот (五德wǔ dé) і згідно з природністю (自zì)...» [莊子Zhuāngzi, 外篇Wài Piān, 天運Tiānyùn : 3]. «Природність» можна умовно поділити на три елементи: 1) спонтанність/мінливість, 2) інь-ян відповідність / контрастність, 3) «безформність», а згодом – «беззвучність».

III. Музика не мислилась завершеною без її морально-етичної складової (德dé). Так, у «Бесідах і судженнях» читаємо: «У людини без доброзичливості (不仁bù rén), що спільного з Ритуалом (禮lǐ, церемонією)? У людини без чеснот (不仁bù rén), що спільного з музикою (樂yuè)?» [論語LúnYǔ, 八佾Bā Yì : 3]; а також: «Завдяки поезії – розум пробуджується. Завдяки правилам пристойності (禮lǐ) – характер встановлюється. {А} завдяки музиці (樂yuè) – досягається завершення (довершення, 成chéng)» [論語LúnYǔ, 泰伯Tài Bó : 8]. Ритуал та музика вимагали постійної практики за будь-яких умов, адже без сталого та належного дотримання вони будуть втрачені, а давня традиція – перервана і забута [論語LúnYǔ, 陽貨Yáng Huò : 21]. У даному контексті існувала диференціація між «звуком» (音yīn) і «музикою» (樂yuè) [禮記Lǐjì, 樂記Yuè Jì : 42].

Кожне вищезгадане тут питання потребує спеціальної уваги, детальнішого аналізу і окремого висвітлення. Як висновок слід сказати, що китайська традиційна музика у своїх класичних засадах ґрунтується на тисячолітніх усталених світоглядних підмур-

ках щодо сакрального. І, дійшовши до нашого часу, зберегла їх у багатоманітних формах та проявах. Так, чи мова йде про виконання, чи про нотну систему, чи про відношення до музиціювання як до способу споглядання, чи про природоцентричний зміст класичних творів, чи, зрештою, про саму флейту сяо (яка втілила у собі традиційні принципи) – все це зберегло в собі давній дух, витриману естетику та етос старожитніх священних звичаїв.

Література:

1) Fēngsú Tōngyì 風俗通義 – Докладне значення традицій та звичаїв, ShēngYīn 聲音 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ctext.org/fengsutongyi/sheng-yin>

2) Lǐjì 禮記 – Книга Ритуалу, Yuè Jì 樂記 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ctext.org/liji/yue-ji>

3) LúnYǔ 論語 – Бесіди та судження, Jì Shì 季氏 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ctext.org/analects/ji-shi>

4) Yì Jīng 易經 – І Цзин, Yù 豫 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ctext.org/book-of-changes/yu>

5) Zhuāngzǐ 莊子 – Чжуан Цзи, Wài Piān 外篇, Tiānyùn 天運 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ctext.org/zhuangzi/revolution-of-heaven>

The term dhyana in the system of yoga: deconstruction

Dmitry (Dmytro) Danilov

H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of NAS of Ukraine (Kyiv)

Dhyana (*dhyāna*), a category of yoga and a practical element of the teaching, is one of the basic elements of yoga philosophy (*yogadarśana*). Modern texts translate it as meditation. This term has ancient roots that go back to *R̥g Veda* (ca. 1200 BC), a sacred text of Ancient India. Later *dhyāna* becomes a part of yoga in the *Upaniṣads*, and a cornerstone in the framework of *Patañjali's* yoga. It is a fundamental term that other descriptions of yoga practices rest on.

The purpose of the report is to uncover meanings attributed to this term at the time of *R̥g Veda*, early *Upaniṣads* and *Patañjali's Yogasūtras*,